

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах підвищення ступеня глобалізаційних проявів, поглиблення МПП та активізації міжнародного кооперування все більш помітною у міжнародній торгівлі стає участь окремих адміністративних одиниць – регіонів. Регіони стають все більш самостійними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, самостійно розробляють стратегію соціально-економічного розвитку з урахуванням конкурентних переваг, визначають складові зовнішньої торгівлі. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується домінуванням сфери послуг, частка якої в національних економіках розвинутих країн є значно більшою ніж частка сфери матеріального виробництва, тому для окремих регіонів держав світу питання переорієнтації структури економіки на користь більш широкої номенклатури послуг є актуальним.

Приморські регіони для України, яким є Одеський регіон, є морським «фасадом», через який здійснюється зв'язок із світовим господарством. Сьогодні Одеська область - це високорозвинений регіон України, який грає ключову роль в економіці України, а також має необмежені можливості для зростання. Головна особливість економіко-географічного положення області - її приморське та прикордонне розташування. Широкий вихід в Азово-Чорноморський басейн і до великих річкових магістралей - Дунаю, Дністру, визначає її великі переваги в розвитку транспортної інфраструктури [1].

Дослідження зовнішньої торгівлі послугами Одеської області слід почати з дослідження динаміки експорту-імпорту послуг (Табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка експорту-імпорту послуг Одеської області у 2010-2017 рр.

Рік	Експорт послуг, млн дол США	% до попереднього року	Імпорт послуг, млн дол США	% до попереднього року
2010	1163,1	93,5	201,1	118,9
2011	1162,9	99,9	200,3	99,5
2012	1226,7	105,5	255,4	127,5
2013	1178,3	96,0	268,6	105,1
2014	1020,6	86,6	217,5	80,9
2015	896,9	87,9	132,5	60,8
2016	785,6	87,6	134,4	101,5
2017	765,76	97,5	183,4	136,4

Джерело: складено за даними [2]

Можна помітити різке падіння як експорту послуг, так і імпорту у 2014 році з загостренням соціально-економічної ситуації в країні. Наявне незначне падіння експорту, та зростання імпорту у останні два роки. Експорт в останній рік перевищує імпорт у 4,2 рази, це є позитивною динамікою.

Необхідно розглянути питому вагу послуг у загальній зовнішній торгівлі та прослідкувати динаміку зміни за останні роки.

Надалі проаналізовано питому вагу експорту та імпорту послуг в зовнішній торгівлі Одеського регіону (Табл. 2, Табл. 3).

Динаміка зміни питомої ваги експорту послуг Одеської області у 2015-2017 рр.

Рік	Експорт послуг, млн дол США	Загальний експорт, млн дол США	Питома вага експорту послуг, %
2014	1020,6	2800,7	36,4
2015	896,9	2624,4	34,2
2016	785,6	2306,1	34,0
2017	765,76	2580,17	29,68

Джерело: складено за даними [2; 3]

З таблиці видно тенденцію до зниження частки послуг у загальному експорті області.

Динаміка зміни питомої ваги імпорту послуг Одеської області у 2015-2017 рр

Рік	Імпорт послуг, млн дол США	Загальний імпорт, млн дол США	Питома вага експорту послуг, %
2014	217,5	2525,5	8,61
2015	132,5	1113,42	11,9
2016	134,4	1381,4	9,7
2017	183,4	1649,27	11,12

Джерело: складено за даними [2; 3]

Можна також відзначити, що основні напрямки експорту послуг у 2017 році це: Швейцарія (11,9%), Віргінські Острови (9,9%), Кіпр (5,7%), Туреччина (5,4%), Об'єднані Арабські Емірати (5,3%), Велика Британія (5,2%) та інші. Серед основних імпортерів послуг до області: Об'єднані Арабські Емірати (12,5%), Кіпр (8,7%), Грузія (8,6%), Китай (8,5%), Швейцарія (6,5%), Туреччина (6,3%), Естонія (6,2%) та інші. Найбільшу частину експорту послуг складають транспортні послуги (84,2%), а незначну частину - ділові послуги (7%), послуги, пов'язані з подорожами (2,7%), послуги з ремонту (1,9%), послуги з переробки матеріальних ресурсів (1,7%) та інші. Основними статтями імпорту були також транспортні послуги (77%), а незначну частину склали ділові послуги (10%), послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (5,3%) та інші. Можемо зазначити від'ємне сальдо торгівлі транспортними послугами [2; 3].

Надалі доцільно дослідити одну з головних сфер зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону - торгівлю транспортними послугами (Табл. 4).

Структура експорту-імпорту транспортних послуг Одеської області, 2017 р.

Вид транспортних послуг	Експорт, тис дол США	Питома вага в експорті транспортних послуг, %	Імпорт, тис дол США	Питома вага в імпорті транспортних послуг, %
послуги морського транспорту	422397,6	55,2	130510,1	71,2
послуги річкового транспорту	21229,8	2,8	17,9	0,0
послуги повітряного транспорту	20985,3	2,7	1788,3	1,0
послуги залізничного транспорту	23119,1	3,0	1949,9	1,1
послуги автомобільного транспорту	16170,0	2,1	4941,7	2,7
інші допоміжні та додаткові транспортні послуги	140490,2	18,3	1846,3	1,0
послуги поштової служби	0,3	0,0	0,1	0,0
Усього транспортних послуг	644392,3	84,2	141054,3	77,0

Джерело: складено за даними [2; 3]

Можна зробити висновок про нерівномірність розвитку транспортних послуг, а саме: найбільша частка зовнішньої торгівлі транспортними послугами припадає на морські шляхи (55,2 % від загального експорту і 71,2% від імпорту транспортних послуг), при чому експорт перевищує імпорт у 3,24 рази. Це є позитивною тенденцією, адже регіон ефективно використовує свої конкурентні переваги.

Також необхідно оцінити сферу туристичних послуг Одеського регіону – дана сфера вважається однією з самих перспективних для подальшого розвитку, хоча сьогодні іноземні туристи складають невелику частку відвідувачів морських курортів Одеської області та її архітектурних пам'яток.

Таблиця 5.

Динаміка розвитку туристичної сфери Одеського регіону, 2014-2017 рр.

Рік	Загальна кількість туристів, ос.	У % до попереднього року	Із загальної кількості туристів:			Питома вага іноземних туристів, %
			Іноземні туристи	Туристи-українці	Внутрішні туристи	
2014	61589	80,9	7047	44136	10406	11,4
2015	43382	70,4	2975	34811	5596	6,9
2016	45809	104,4	1126	33744	10939	2,4
2017	59077	129	2097	35749	21231	3,5

Джерело: складено автором за даними [2; 3]

З таблиці помітна тенденція до зниження кількості туристів після ускладнення економіко-політичного становища в Україні у 2014 році, що особливо вплинуло на скорочення числа іноземних туристів. Проте у 2015 і 2016 роках обсяг туристичних послуг майже досяг показників докризового 2013 року.

До сильних сторін Одеського регіону, що сприяють розвитку зовнішньої торгівлі послугами можна віднести [4]:

- сприятливі кліматичні та географічні умови. Одеська область розташована у Південній частині України та має значну протяжність берегової лінії Чорного моря – 300 км;
- вигідне географічне положення на перетині транспортних шляхів, розвинутість всіх видів транспортної інфраструктури регіону;
- найважливішим фактором для морського літнього туризму є наявність пляжів;
- наявність виходу до моря сприяло спеціалізації Одеського регіону у сфері послуг на морських транспортних послугах.

Однак в останні роки можна спостерігати тенденцію до скорочення міжнародної торгівельної діяльності, а успіх забезпечений переліченими вище факторами, має бути закріпленій у майбутньому. Негативною тенденцією є зменшення прибутковості профілюючої сфери послуг. Кількість туристів в останні роки зростає. Однак частка іноземних туристів серед загальної кількості дуже незначна і коливається в останні роки в межах 2,4-11,4%. Одним із факторів розвитку зовнішньої торгівлі послугами області була зовнішня торгівля діловими послугами. Можна відмітити тенденцію до зростання експорту ділових послуг в останні роки. Однак міжнародна ділова активність та фінансова привабливість для інвесторів залишається на невисокому рівні.

На розвиток зовнішньої торгівлі послугами негативно вплинули такі чинники як: щорічне зниження експорту послуг та товарів; загострення політичної, економічної та соціальної кризи; збільшення інфляції з ростом курсу валют; низький рівень інноваційної активності.

Подальший розвиток зовнішньої торгівлі послугами вимагає реалізації наступних напрямків:

- стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій. Приплив ПІІ, а також іноземних компаній на ринок послуг стане джерелом поширення технологій і інструментом посилення конкурентного тиску, в результаті чого стане можливим поліпшення якості та різноманітності послуг;
- адаптація ринків послуг до аналогічних ринків країн СОТ та ЄС шляхом гармонізації стандартів, санітарних і фітосанітарних норм, а також створення нормативно-правової та інформаційної бази, інтегрованої в міжнародні системи;
- реконструкція та модернізація інфраструктури зовнішньої торгівлі послугами;
- інтеграція матеріального виробництва і сфери послуг, в першу чергу, в наукомістких секторах обробної промисловості і сфері телекомунікацій;
- подальший розвиток сучасних форм зовнішньоекономічної діяльності в сфері послуг (Наприклад, франчайзинг, ноу-хау, лізинг);
- забезпечення пропозиції трудових ресурсів, що володіють необхідними знаннями і кваліфікацією.

Список джерел:

1. *Офіційне видання Odessa regional state administration General Department of Foreign Economic. Odessa region profile [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.aebr.eu/pdf/fmanager/Regionen/L/Lower Danube RO MD UA /ProfileOdessaRegion.pdf>*
2. *Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua*
3. *Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/zed/zed4.htm*
4. *Офіційний портал Одеської обласної ради. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/odeska-oblast/strategichni-ta-programni-dokumenty-oblasti/strategiya-ekonomichnogo-ta-sotsialnogo-rozvytku-odeskoyi-oblasti-do-2020-roku/>*